

и е живът замъстникът на Левски, Атанас Узуновъ. Историята на този комитетъ, подробно е описанъ Стоянъ Займовъ, въ книгата си „Минало“, томъ III.

Задължили съмъхме друга по-малка отъ две стани, която давахме подъ наемъ. Няя година бъя ималъ единъ ерменецъ, Гарабеда, родомъ се називаше отъ Цариградъ. Съкакво се занимаваше той, положително никой не знаеше. Самътой се препоръчваше за комисаронеръ-търговецъ на жита. Но нѣкоя наши българи го подозирала за турски шпионъ и се пазиха отъ него. И желитъ отъ нашата махала се страхувала да кажатъ нѣкоя престъпна дума предъ „Дудуто“, жената на Гарабеда.

Но да продължа разказъ.

Бъше къмъ края на септември. Нѣкои отъ турците оти-доха въ Стара-Загора да обирайтъ изоставените лозя и да варятъ петмесъ — маджунъ.

Отъ нѣколко дена Гарабеда не се виждаше.

— „Дуду“, кѫде е Гарабеда, та не се вижда? — попита майка ми, жсна му.

— Отиде въ Стара-Загора, кокона Теофану. Негови приятели тури го заведоха, петмесъ да варятъ.

Следъ това, една вечеръ, тя ни донесе голѣма паница съ петмесъ.

— Нѣ, кокона Теофану, хапнете си отъ петмеза, — каза на майка ми, като ѝ подаваше паницата.

— Отгде го купихте, Дуду?

— Не сме го купували. Гарабеда го донесе отъ Стара-Загора.

Когато си отиде тя, сестра ми възбудено грабна паницата и извика:

— Това не е петмезъ, а кръвта на нашите братя и сестри, закланни въ Стара-Загора. Следъ това бързо стана и отиде, та го излѣ въ градината.

Събиране оржжието на българите.

Отъ денъ на денъ работитъ се влошаваха. Всѣкиму бѣ мрачно и страшно на душата. Всѣки чувствуваха, че нѣщо лошо иде, че нѣкаква грозна буря се е надвесила надъ насъ и скоро ще се разрази ужасна, съмътросна. Турците бѣха станови первози и не знаеха вече какво да правятъ съ българите. Едничкитъ бесения не ги задоволяваха вече, вземане

живота на нѣколко души гяури бѣше малко за тѣхъ. Тѣ, може-би, искаха съ единъ замахъ да унищожатъ българския народъ. Но това като не можаха да направятъ, прибѣгнаха до друго средство.

Една сутринъ, когато хората спокойно си отиваха на работа, нѣколко души стражари се разтичаха да ловятъ по-първѣтъ и по-буднитъ българи, стари и млади, които закараха въ Пловдивъ и отъ тамъ, съ други уловени отъ околните градове и села, заточиха въ гр. Ангера — Мала-Азия.

Отъ Хасково заточиха: хаджи Иванчо Минчевъ, зетя му Христо Златаровъ (баща на професоръ Д-ръ Ас. Златаровъ), Карабибера, братя Костадинъ и Димитъръ Христодулови, четели Георгики, Димитъръ Мишковъ и Василъ попъ Христовъ. Отъ тѣхъ четели Георгики и Карабибера умрѣха тамъ.

И следъ заточаването на толкова души българи, турците пакъ не се успокоиха. Сега пѣкъ страхътъ, че българите иматъ оржия, не ги оставяше на мира. И една сутринъ глашатали разгласи изъ пазаря и въ българските махали следното: „По заповѣдъ на каймакамина, известявамъ се на християнското население, че кой каквото оржие има, било пушка, пищъ, ятаганъ или голѣмъ касапски ножъ, да ги предаде на правителството. У когото после се намери, на пътната му врата ще бѫде обесенъ. Това известявамъ, да не каже нѣкой не чухъ, не разбралъ, ха-а-а!“

Още въ същия денъ се състивиха нѣколко комисии, отъ българи и тури, и съ коли тръгнаха отъ кѫща на кѫща да събиращатъ оржжието. За всѣко дадено оржие, комисарите записваха, въ особенъ списъкъ, името на лицето и вида на даденото оржие, като завързваха за него малка книжка, да се знае на кого е, за да може после да си го получи. Праздна работа. Преди колата да стигне до конака, турците разграбваха оржжието, та и най-последния турчин се снабди съ оржии. Това бѣше и целта на правителството: да обезоражи българското население и да въоръжи турското, отъ страхъ, да не изъстане при наблизаване на руските войски. И така, у българите не остана никакво оржие, освенъ у нѣкои решителни хора, които съ рисъкъ за живота си бѣха го скрили въ земята.

Сега, да разправямъ ли за турската реквизиция? Ти, читателю, отъ малдото поколение, не можешъ си представи, какво нѣщо бѣше турска реквизиция. То не бѣше реквизиция, а сжинско обиране, оголвane на българите.

Когато потрѣбваше нѣщо за войската, каймакаминъ

повикващо въ конака българският мухтари — градски агенти, и по-първите и по-богати българи и имъ казваше:

— Чораджиларь! да видимъ сега колко сте върна рая на много милостния нашъ баща — падишаха. Той иска отъ васъ да му доставите въ нѣколко дена толкова оки сухари отъ чисто бѣло брашно, толкова оки оризъ и толкова коли, готови да носят припаси на войската. Разбрехте ли! — биваше последната дума на каймакамина, на която българитѣ добре разбираха значението.

— Много добре, ефенда, ще гледамъ да се отсрамимъ предъ падишаха, комуто Аллахъ да продължи живота на мнозина лѣта, — отговаряха смирено призованиетѣ.

Отъ конака, българитѣ отиваха въ общинската стая, въ старото училище въ черковния дворъ, повикваха още нѣколци оца отъ маҳалата да съмѣтнатъ какво и колко се иска отъ тѣхъ и разпредѣляха на всѣма кѫща по колко гроша се пада да даде. Разбира се, повечето даваха богатѣ и въ опредѣленото време всичко биваше готово и се предаваше на на-длежното мѣсто. При всичко, че добри надици се плащаха, пакъ можчи се намираха колари да каратъ колата. И ози, който биваше принуденъ да отиде съ колата, се прощаваше съ домашните си, защото съмѣтните бѣше, ще се завърне здравъ и живъ. Единъ коли отиваха въ Казанлѣкъ, други въ Пловдивъ и София.

Българи, турски войници.

Презъ втората половина на месецъ ноемврий Плѣвенъ, недостъпната Плѣвенъ, падна, бѣше превзетъ отъ руските войски.

Говорѣше се, че правителството щило да взема войници и отъ българитѣ. Тази новина не ни много хареса, обаче излѣзна вѣрина.

Единъ денъ глашатай извести следующата заповедь: „Известява се на всички християни, способни да посътъ оръжие, да отидатъ на конака и да се запишатъ войници. Който не отиде, голѣма глоба ще плати и ще се счита царски не-приятелъ, х-а-а-а!“

За тази бавнинска милост на падишаха женитѣ казнаха, че турцитѣ парично събиратъ мжетѣ имъ, за да ги поставятъ срещу руските войски да ги избиятъ.

Всичко бѣ възможно.

Както и да е, като младежи по на 22 години, способни да носимъ пушка, но не похваляни такава до сега, отидохме въ конака съ приятеля ми Георги Кацаровъ да се запишемъ.

Конакът бѣше на мѣстото дето съ сега казармитѣ на 10-и Родопски полкъ. Като се вѣзаше презъ голѣмитѣ дву-крилни врати въ широкия дворъ, отъ дѣсна страна имаше нѣколко низки здания, дето се помѣщаваше телеграфо-пощенската станция. Пощата, т. е. простата кореспонденция, приемаше и предаваше единъ турчинъ въ дюкняна си, въ папукчииската чаршия. За да дадешъ писмо, разбира се, просто, освенъ таксата за написване адреса и на турски езикъ, трѣбаше да платишъ 10 пари на пощаджиата да ти го напишеш. Също ще дадешъ 10 пари бакшишъ — подаръкъ и на раздавача на писмата.

Отъ лѣва страна на двора бѣха: затворитѣ, жандармийската казарма, кафеджийницата, складът на барута (барутъ-хането), кончежничество и жилището на каймакамина. А въ днъто на двора бѣше конакътъ, масивно и по новия стилъ дветежно здание. Тамъ бѣше кабинета на каймакамина, канцеларията му и заседаваха разни „мезлиши“ — съвети, както и „белиджието“ — градски съветъ. За да се изкачишъ на горния етажъ, трѣбаше да си събущаш обущата долу до стълбата и да ги оставишъ да ги пази нарочно поставено лице „папукчи-башъ“. За забелязване бѣ, че при толкова чифта обуща, които се оставяха презъ дентъ, никога не е имало оплакване за промѣнени или изгубени обуща.

Преди дохаждането на руситѣ и въ българскиятѣ кѫщи имаше този турски обычай: било домашнитѣ, било гоститѣ, преди да вѣзатъ въ стаята, събуваха си обущата и по чорапи влизаха въ стаята. Единъ предразсѫдъкъ имаше у българитѣ по това нѣщо. Казваха, че, ако се посипе малко ситна соль въ обущата на нѣкой гость, който се е заседѣлъ повече, отъ колкото приличното го изисква, тогава ставала и си отивалъ. Това се правѣше по нѣкога повече за съмѣхъ. Но да се повърна на думата си.

Въ една отъ голѣмитѣ стани, въ долния етажъ на конака, заседаваха наборната комисия, състояща се отъ по единъ човѣкъ отъ всѣма народностъ въ града. Дворътъ около зданието и голѣмия коридоръ бѣха пълни съ българи. Съ мѣжа си пробихме путь и се настанихме до вратата на стаята. Колко свободни се усъщахме сега и спокойно наблюдавахме запитнитѣ (стражаритѣ), които се движеха нагоре-надолу,